

WANDELING OVER DE ALGEMENE BEGRAAFPLAATS ZUIDSTRAAT.

Misschien een idee om eens een rondwandeling te maken over de Algemene Begraafplaats aan de Zuidstraat. De beste manier om dat te doen, is om door de geopende poort te lopen.

Nee, niet meteen beginnen op de begraafplaats zelf. Eerst even stilstaan bij de ingang. Deze wordt gemarkeerd door een tweetal bakstenen hekpijlers met daarop gebeeldhouwde dood-symbolen. Niet echt uitnodigend. Rechts van de ingang een stichtingssteen met het jaartal 1791. Daarmee is het een

van de oudste buitenbegraafplaatsen van Nederland. Katwijk was destijds heel modern met de stichting van een dergelijk begraafplaats. Bij zijn stichting lag deze begraafplaats buiten de bebouwde kom van het zeedorp. De toen ommuurde begraafplaats ligt nu ingeklemd tussen de bebouwing. De muren rond de begraafplaats zijn een rijksmonument. De muren zijn destijds om de begraafplaats gebouwd om onderstuiven door duinzand te voorkomen. In die tijd lag de begraafplaats in de duinen, buiten de bebouwde kom van het

dorp Katwijk aan Zee. Overigens is deze begraafplaats niet de oudste begraafplaats binnen de gemeente Katwijk. Dat is de Joodse Begraafplaats (1758) aan de Rijnstraat in Katwijk aan de Rijn.

Op de linker pilaar twee andere vignetten. Het eerst geeft aan dat de ommuring van de be-

graafplaats een rijksmonument is. Het andere geeft aan dat de begraafplaats een oorlogsgraf heeft.

Nu naar binnen. Het is een compacte begraafplaats met langs de muren enige ruimte voor beplanting. Vanuit de ingang valt het grote grafveld op met zijn vele, soms opvallende, grafmonumenten. Maar laten we eerst stilstaan bij wat niet meer te zien is.

Aan uw linker- en rechterhand vindt u nu moderne graven en nog uit te geven graven,

waar eens het geruimde veld met o.a. de 'zeemansgraven' lag. Vroeger werden langs het strand aangetroffen lichamen, als ze niet geïdentificeerd konden worden, naamloos, op kosten van de gemeente Katwijk in een ge-

nummerd graf begraven. Een beschrijving van de naamloos ter aarde bestelde werd opge- maakt in de hoop ooit nog eens het nummer te kunnen vervangen door een naam. Dit graf- veld met genummerde paaltjes is jammer ge- noeg reeds verdwenen. Andere gemeenten menen ook over dergelijke zeemansgraven te beschikken. Bijvoorbeeld Huizen en Jisp. Vermoedelijk is hier voor het grootste gedeel- te sprake van armengraven. Ook deze werden ‘vanwege de burgemeester begraven’, net zo- als gevonden lichamen van onbekende dren- kelingen.

U loopt het pad verder op en loopt bijna tegen de grafkelder van Kneppelhout aan. Kneppel-

hout was een vermogende Leidenaar, die rechten studeerde. Hij was bang jong te sterven, vandaar, dat hij zijn studie afbrak en repetitor recht werd. Hij was een mecenas. Hij ondersteunde o.m. de kunstacademie Ars Ae- mula Naturae en stichtte de naastgelegen gymzaal. Hij schreef onder het pseudoniem Klikspaan o.m. humoristische schetsen over het studentenleven. Op latere leeftijd trouwde hij met een achternicht en samen vertrokken zij naar Oosterbeek. Hier overleed hij. In zijn testament stond dat hij in Katwijk begraven wilde worden in een grafkelder op het Oude Graf. Per trein is zijn lichaam naar Katwijk vervoerd en later bijgezet in deze voor hem gebouwde grafkelder.

Opvallend op de begraafplaats is, dat de gra- ven op dit gedeelte dicht op elkaar liggen. Zo dicht, dat je bij het bezoeken van een graf vaak over andere graven heen moet lopen. Veel mensen krijgen dan een gevoel van gêne. Op het eerste gezicht zou je veronderstellen,

dat het met geld te maken heeft: op deze wijze passen meer graven op de beperkte ruimte. Maar dat is een foute veronderstelling. Het heeft te maken met het begraven in de kerken. Daar werden de graven vlak naast elkaar geplaatst en dat is in eerste instantie hier ‘ge- kopieerd’. U ziet op het nieuw ingerichte stuk, dat de graven op een voor ons gewende wijze geplaatst zijn.

Even een anekdote over het begraven in kerken. Vaak konden alleen de rijken zich veroorloven om zich in de kerk te laten be- graven. Hoe meer men betaalde hoe dichter bij het altaar of de preekstoel. Door de grond- waterstand kon vaak niet zo diep begraven worden. Bovendien sloten de grafstenen vaak het graf niet goed af. Vandaar, dat –als de deuren van de kerk langere tijd dicht waren geweest- het er, diplomatiek gezegd, wel eens muf kon reuken. Ja, precies. Daar schijnt de uitdrukking ‘rijke stinkerds’ vandaan te komen.

Staand voor de grafkelder van Kneppelhout gaan we rechtsaf. In de berm van het pad ziet u natuursteentje met een cijfer erop. Dat geeft de nummering aan van de grafvelden en zal verder tijdens deze wandeling worden aange- houden.

Op rij 26 komt u een graf tegen van rode steen. Dit is een van de zgn. Meerburggraven. Als weesjongen kwam de eerste Meerburg van Leiden naar Katwijk om er te gaan wonen en in de leer te gaan bij een oom, de heer. Taat, scheepbouwer van bomschuiten aan de Voorstraat. Hij leerde het vak van scheepsbouwer, maar ging verder als Taat. Hij

ging niet alleen zelfstandig bomschuiten bouwen, maar werd ook reder. Later werd de familie Meerburg de grootste reder van Katwijk, belangrijk in de plaatselijke politiek en zij hadden een grote haringhandel. Er liggen meerdere (3) van deze rode stenen op de begraafplaats van de familie Meerburg, alle ontworpen door de bekende architect Jesse.

Loop door lang het zijpad naar rij 35. Op deze rij ligt het oudste Meerburggraf. Dit niet met een rode steen, maar een eenvoudige grijze steen.

Nu loopt u terug naar het zijpad (31) en komt

u bij een herdenkingsplek van een van de grootste zeerampen, het torpederen van een drietal Engelse oorlogskruisers op 22 september 1914 voor de kust van Scheveningen. Het waren de HMS Cressy, Hogue en Aboukir. Hierbij kwamen 1459 Britse marine-

mensen om. Deze ramp staat bekend onder de naam 'Lokaas-Smaldeel'. Van de omgekomen zeelieden zijn er velen met de kruisers ondergegaan in een zeemansgraf. Anderen spoelden aan langs de Nederlandse kust. Een aantal is begraven geweest op deze begraafplaats aan de Zuidstraat. Na de WO I heeft de Engelse regering de omgekomen marinemen- sen op onze begraafplaats herbegraven in Noordwijk. Alleen oude foto's resten nog van deze graven. Zo ging dit stuk geschiedenis bij ons verloren.

Iets terug in het pad bij de herdenkingsplek van de Engelse marinemen- sen vindt u de grafsteen van Elias Annes Borger. Hij was

een Leidse professor, zoon van een jeneverstoker uit Joure. Op 17-jarige leeftijd ging hij naar Leiden om theologie te studeren, waar hij in 1806 promoveerde tot doctor. Daarna was hij hoogleraar theologie, algemene geschiedenis en Griekse letterkunde. Na de dood van zijn vrouw werd hij erg depressief. In die tijd schreef hij onder meer zijn ode 'Aan den Rhijn in de Lente van 1820'. Hij stierf op 36-jarige leeftijd. Hij is een van de vele Leidse professoren, die op deze begraafplaats begraven zijn. Het werd door deze wetenschappers modern gevonden in de open lucht en in het schone duinzand te worden begraven. Zoals gezegd er zijn meer graven van Leidse professoren. Al deze stenen hebben net als het graf van Borger, een vignet van de Universiteit van Leiden op de steen.

Er liggen nog een paar graven van Leidse professoren: Palm en Smalburg. Let bij het lopen eens op de versieringen van de verschillende grafstenen met palmtakken. U zult zien, dat zij door de tijd heen veranderen. Verder vindt u aan de rechterkant een paar

opvallende monumenten, waar u sporen van

de Amsterdamse bouwstijl in kunt ontdekken. Halverwege hebt u aan de rechterkant uiteraard het Meerburggraf ontdekt.

U gaat links de hoek om en aan de linkerkant bij 18 komt u het graf tegen van Holtrust, in leven, zoals dat zo mooi heet, hoofd van de

gereformeerde school. Een monument, dat aan hem gegeven werd door zijn dankbare leerlingen. Zou dat tegenwoordig nog gebeuren?

Ook links bij 12 ziet u het graf van Boorsma. Boorsma was hoofd van de openbare school. Hij vond, dat de jonge visser mannen als zij 's

winters thuis waren meer konden dan alleen maar rondzwerven. Vandaar dat hij eerst thuis visserijonderwijs gaf. Dit werd zo'n succes dat hij grondlegger werd van de Visserij-school aan de Sluisweg. Tegenwoordig is dit gebouw een gemeentelijk monument, dat omgebouwd gaat worden tot woonhuizen. Het visserijonderwijs wordt voortgezet in het om

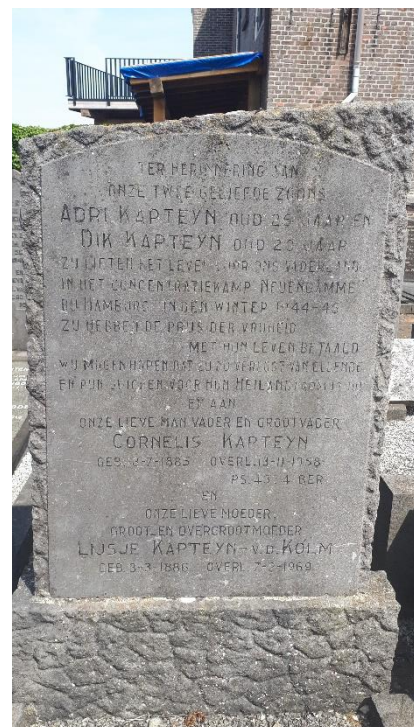
de hoek gelegen Scheepvaart en Transport-college (STC).

U staat nu op een graspad. Als u dit vervolgt ziet u rechts het tweelinggraf van dominee Krull. Enige tijd geleden is het hekwerk van dit graf gerestaureerd.

U loopt kruip door sluip door zoveel mogelijk rechtdoor en komt bij een verzamelplaats van oude grafstenen, die ooit op geruimde graven

gestaan hebben. U gaat weer terug naar het hoofdpad. Daar aangekomen gaat u staan in de richting van de tot woning omgebouwde schuur. Links ziet u dan de herdenkingssteen van de gebroeders Kapteijn. Beiden waren 'gewone' Katwijkers. Dirk was kapper, werkte in het verzet en werd verraden door Duitsgezinde Katwijkers. Hij werd door de Duitsers opgepakt vanwege het bezit van illegale blaadjes en een radio.

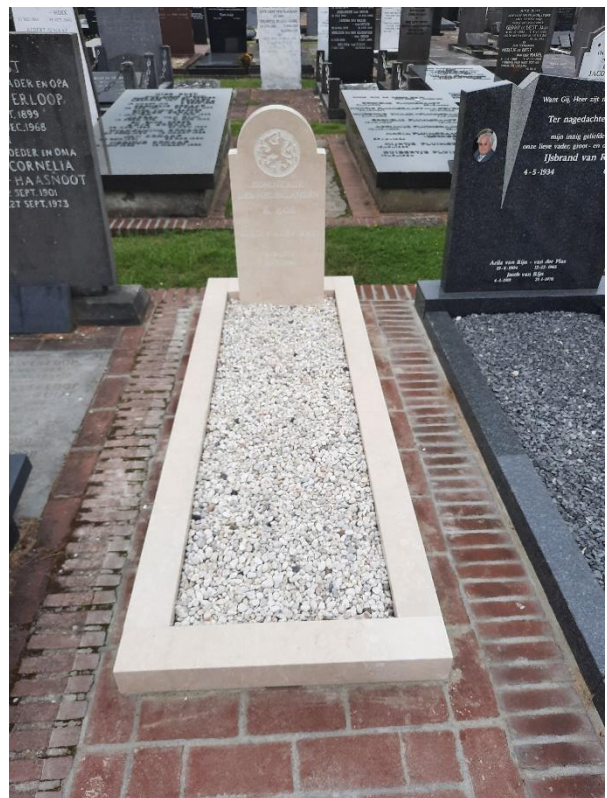
Zijn broer Adri was kantoorbediende en werkte ook in de illegaliteit tot hij verraden werd. Beiden zijn zonder proces naar het concentratiekamp in Neuengamme in de buurt van Hamburg gebracht. In november 1944 werd Adri overgebracht naar het nabijgelegen Ladelund om, samen met nog 2000 andere mannen, waarvan velen uit Putten, anti-tankwallen te graven. In het korte bestaan van het kamp Lagelund stierven 300 mannen door uitputting en ontberingen. Adri was een van hen en stierf op 12 december 1944. Dirk is in Neuengamme gebleven waar hij op 14 januari 1945 aan ontbering en ziekten crepeerde. Hun lichamen zijn begraven in een van de massagraven rond de beide concentratiekampen. Vandaar deze bijzondere steen opgericht door de familie voor deze twee Katwijkers, die slechts 20 en 25 jaar mochten worden. Zij gaven hun leven voor onze vrijheid.

Als u zich omdraait ziet u links een afgeknotte zuil met een lijkwade. Het is het

graf van Nijkamp, een huisarts uit Leiden. Na zijn overlijden hebben zijn patiënten als dank voor zijn goede zorgen hem dit graf gegeven. Bijzonder is de sokkel met verschillende medische instrumenten en symbolen. De staande zuil is een afgeknot en bedekt met een lijkwade. Een meer voorkomend beeld van een te vroeg overledene, wiens leven te vroeg is afgelopen en daardoor is afgeknot.

Als u verder loopt op het pad ziet u links nummer 18 staan. Deze rij graven oplopend ziet u het oorlogsgraf van Klaas Ros. De Katwijker Klaas Ros was in de meidagen van 1940 als dienstplichtig militair gelegerd aan de Hoefkade in Den Haag. Hij groeide op in de De Waal Malefijtstraat. Zijn vader was werkman bij de gemeente en Klaas was timmerman. Klaas was pas zes weken onder de wapenen, toen op 10 mei de Duitsers ons land binnenvielen. Voor Klaas begon de oorlog om 06.15 uur als hij in allerijl ingezet wordt om het vliegveld Ypenburg te verdedigen. Het 5-4 Depotbataljon probeerde in de loop van de dag het vliegveld te heroveren, waarbij meerderen maten sneuvelden. Zij moesten het slecht bewapend en uitgerust opnemen tegen geoefende Duitse luchtlandingstroepen. Klaas lag in een geïmproviseerde loopgraaf, toen

een aantal Duitse jachtvliegtuigen overkwamen. Door een granaatscherf uit een van deze vliegtuigen werd Klaas in het hoofd geraakt. Zwaargewond hielp hij nog een van zijn gewonde maten. Zelf kwam hij om, zijn slapie overleefde de oorlog. Klaas werd uiteindelijk herbegraven op de Oude Begraafplaats. Hier krijgt hij binnenkort zijn eigen gedenksteen van de Oorlogsgravenstichting en de begraafplaats de vermelding als begraafplaats met een oorlogsgraf.

Teruglopend komt u een aantal herdenkingsstenen van Leidse professoren tegen. Goed rondkijkend komt u nog een Meerborgsteen tegen en de goede zoekers vinden de kleine grafsteen van Taat, de scheepsbouwer, en tegen de grafkelder van Kneppelhout ziet u de grafkelder van Kuijs en Bronkhuijzen. Een grote grafkelder met een gemetselde toegangstrap. Deze

grafkelder wordt met de Open Monumentendagen vaak opengesteld. Dus misschien een goede reden om nog eens terug te komen.

Dank u voor uw bezoek en misschien is het nog leuk om na afloop van deze rondwandeling de informatiezuil te bekijken.

Door de tijd veranderen de palmtakken.

Het graf van Kuijs en Bronkhuijzen zoals het ooit was.

Zoals het er eens uitzag: een begraafplaats in de duinen...

Katwijk, augustus 2021.

